

Maria, de Gezongen Revolutie

Serie Natuurlijk Niet. Hopelijk Wel.

Wat is er meer op zijn plaats op deze Adventzondag die 'Gaudete' heet, zondag van vreugde, van blijde verwachting, dan deze zangen van vreugde en hoop? Ze worden gezongen door twee jonge vrouwen die moeder gaan worden: door Hanna, wier zoon, de profeet Samuel, ooit Saul en David tot koningen van Israël zal zalven, en door Maria, wier zoon Jezus straks Messias, gezalfde bij uitstek zal heten. Het lied van Maria, het befaamde Magnificat, is in feite een soort reprise van het lied van Hanna. Beide vrouwen zingen hun hoop uit op een wereld die dankzij hun zonen anders gaat worden, een omgekeerde wereld waar machtelozen de macht in handen krijgen en waar rijkdom voortaan aan de armen ten deel valt. Beide vrouwen weten wat in menselijke samenlevingen - toen en nu - steeds weer het grootste probleem is, de diepe kloof tussen arm en rijk, waar de meeste ellende in de wereld mee samenhangt of uit voortkomt: corruptie, uitbuiting, volksverhuizingen, en tenslotte oorlogen met doden zonder tal.

De gele hesjes waar wij in Europa deze weken niet over uitgepraat raken komen voort uit de kloof tussen arm en rijk in onze dagen, en in Jemen leidt deze tot een oorlog en een crisis met 85000 gestorven kinderen... Één procent van de wereldbevolking bezit momenteel vijftig procent van de rijkdommen van deze aarde. Dat is krankzinnig; krankzinnig complex en krankzinnig verkeerd. Misschien moet ons voornaamste streven, en daarom ook onze voornaamste hoop deze eeuw het dichten van die kloof zijn. Dat lijkt een onmogelijke opgave, maar toch, juist godsdienstige stromingen over de gehele wereld zouden gezamenlijk tot die ommekeer moeten blijven oproepen, dwingend wijzen op alles - en dat is nogal wat - wat daarvoor gedaan kan worden.

Bijvoorbeeld, om met onszelf, Christenen, te beginnen, in onze loon- en belastingpolitiek, in onze te welwillende houding tegenover de neoliberalen in onszelf. Die oproep kunnen we in de liederen van Hanna en van Maria horen: minder geld en mogelijkheden voor de rijken, meer geld en mogelijkheden voor de armen. We hebben te doen met een gezongen, geweldloze revolutie. Deze strijdliederen worden dan ook gezongen door heel kwetsbare schepselen, twee jonge meisjes die voor het eerst het wonder van het moederschap, van het leven ervaren, en die in deze Bijbelverhalen de hoop van de mensheid vertegenwoordigen. Nogmaals, het lijkt een onmogelijke opgave. Natuurlijk komt het niet goed, dat doet het al eeuwen niet, en toch kunnen en mogen we niet anders hopen dan dat het wel gebeurt, hier en nu, toch, minstens een beetje.

Wanneer ik het in mijn jonge jaren in Frankrijk wel eens niet meer zag zitten, klonk daar vaak tot mijn bemoediging één van Frankrijks meest geliefde religieuze teksten, een lofrede van Charles Péguy op het kleine meisje hoop. Die wordt door de dichter aan God zelf in de mond gelegd. God verbaast er zich over dat van de drie Goddelijke deugden, Geloof, Hoop en Liefde - drie gezusters noemt hij ze - de Hoop als een klein meisje lijkt te verdwijnen tussen haar twee grote zussen, het Geloof en de Liefde. Die twee denken dat zij dit kind met zich mee trekken. Maar nee, zegt God dan: Het tegendeel is waar. Dat kleine kind, de Hoop, dat helemaal niets lijkt te betekenen, trekt haar grote zussen mee, die zonder haar niets zouden zijn. Zij is het die iedereen meetrekt. Want het kind, want de hoop doet mensen gaan, roept op tot leven. Daarom zingt het meisje Hanna, daarom zingt het meisje Maria. Geloof en Liefde zijn alleen mogelijk dankzij hun kleine zusje, de Hoop. Paulus leert ons over geloof, hoop en liefde dat de liefde de grootste is. Terecht. Maar van Péguy leerde ik dat de hoop de meest noodzakelijke is, om het leven, om de toekomst veilig te stellen.

Péguy's gedicht herinnert ons aan de evangelie-les: 'Als jullie niet worden als kinderen, kom je het Rijk van God niet binnen'. Wat een kind immers vooral doet is hopen, verwachten, zich toevertrouwen. Een kind hoeft nog niet te geloven, dat doen zijn vader en moeder voor hem of haar. Een kind hoeft ook nog niet lief te hebben, het wordt liefgehad, leeft van liefde, in liefde, bij de moeder en de vader. Een kind is vooral hoop, verwachting. Zonder die oergrond kan geen mens groeien, binnengaan in de vaak harde, liefdeloze werkelijkheid die wacht. 'In de hoop ligt ons behoud', zegt Paulus in zijn Romeinenbrief. Daarom ook is Kerstmis zo'n geliefd feest. We vieren het kind, de hoop op de toekomst in ieder van ons.

Het Magnificat zingt die hoop. Wat opvalt in het lied van Maria is de vanzelfsprekende overgang tussen de hoop van Maria rond haar eigen persoon, en de hoop die zij koestert over de grote wereld. Het persoonlijk visioen: ik mag mij gelukkig prijzen en de wereld zal daarmee instemmen', gaat over in een visioen van een nieuwe wereld, een wereld omgekeerd, waar ook kleine mensen hun kansen krijgen en rijkdom juist naar de armen gaat. Hoop begint bij jezelf maar ware hoop is vooral onzelfzuchtige hoop, waar de ander, en straks de gehele wereld, in gaat delen.

En hoop zou ook geen hoop zijn zonder haar tegenspeler, vaak haar tegenstander, die wij werkelijkheid noemen. Kerstmis is niet alleen engelengezang, niet alleen hoop op vrede, maar ook de werkelijkheid van de stal, de armoede, al het chaotisch rond Bethlehem, waar straks zelfs kinderen vermoord zullen worden. Daarmee moet dit kind aan de slag. Die werkelijkheid is een bijna onmogelijke opgave en daarom vertelt Lucas ons dat het kind Jezus niet geboren zal worden uit een man maar uit de Geest van God. Dat wil niet zeggen dat Jezus geen vader had. Hij is natuurlijk als ieder van ons geboren uit een man en een vrouw, uit Jozef en Maria.

Maar belangrijker dan deze ouders in zijn bestaan is de Geest die hem bezielt, de scheppende Geest die aan het begin staat van al onze Bijbelverhalen: de Geest die in het eerste Bijbelverhaal met zijn woorden uit de chaos licht, aarde en water, dieren en mensen te voorschijn roept, en die straks door Jezus woorden opnieuw licht, ruimte, nieuw leven, nieuwe schepping zal doen ontstaan. Die Geest is de verborgen hoofdrolspeler in het kerstverhaal, dat begint met de komst van de Geest over Maria en eindigt met de doop van Jezus in de Jordaan waar de Geest ditmaal niet over de moeder maar over haar kind neerdaalt. Dezelfde Geest zal hij aan zijn leerlingen als Helper toezeggen, zijn erfenis, later, wanneer hij er zelf niet meer zal zijn. En op het kruis zal hij die Geest teruggeven aan zijn Vader: "Vader in jouw handen bevel ik mijn Geest". Dankzij die scheppende, genezende, bevrijdende Geest die hem bezielde heeft Jezus kunnen doen wat hij met zijn leven gedaan heeft.

Die Geest is van alle tijden en leeft vandaag ook onder ons. Kijk maar om je heen, gebruik je ogen en je oren, die van je hart vooral: wij mogen en kunnen hopen, nog steeds, en steeds opnieuw. Hopen omdat er ondanks alles, natuurlijk veel meer goedheid en liefde in de wereld is dan chaos en ellende. De Geest van God is de sterkste, staat in de strijd tegen de chaos aan onze kant, is onze bondgenoot, wint het steeds opnieuw. Onze hoop is gerechtvaardigd. Tegen het einde van het kerstverhaal laat Lucas de oude Simeon zingen: dat hij met eigen ogen de redding van deze wereld gezien heeft. Dat het goed kan en zal komen met deze wereld, als we zijn als dit kind, en als zijn moeder dus.

Tegen de Geest die zij uitstralen kan geen kwaad op. Het gaat in dit Magnificat niet over dromen. Aan geloof, ook aan het onze, komen vaak dromen en de nodige fictie te pas, maar het is geen prietpraat. De Geest die was in Maria, in Jezus, en voor en na hen in zoveel andere grote figuren in de geschiedenis van de mensheid, leeft ook onder ons. Anders zouden we hier niet zitten. Het gaat straks met kerstmis over die revolutionaire geest van liefde, die wij God noemen, die Jezus ook Vader noemde, dat wil zeggen over scheppingskracht, ordenende kracht binnen de chaos die in ieder mensenhart, in iedere samenleving aanwezig is. Het gaat over keuzes die wij mensen alleen en vooral samen steeds opnieuw moeten maken. In de geest van het Magnificat, van deze wereld omgekeerd: Het evangelie spoort ons daarom aan het kind in ons zelf, het kleine meisje, de kleine jongen hoop levend te houden, tegen alle zwartkijkerij in. 'Hoop is de kwaliteit van de ziel' (Vaclav Havel), van het leven.

En vaak zijn het, zoals vandaag Hanna en Maria, vrouwen die hoop, ware onzelfzuchtige hoop, het beste vertolken. Een van de meest hoopvolle uitspraken in ons midden, de laatste jaren, vind ik nog altijd het moedige 'Wir schaffen es' ('Dat gaat ons lukken') van Angela Merkel, bij het zien van de stroom vluchtelingen, de armen van onze dagen. In die hoopvolle oproep klonk een intuïtie die, hoe bekritiseerbaar ook, een noodzakelijk begin blijft van alle oplossingen van dit grote probleem. Een ander woord van hoop dat in mij blijft klinken werd ooit gesproken door ETTY HILLESUM, midden in de chaos en uitzichtloze ellende van kamp Westerbork en de holocaust, in 1943: 'We moeten de voorraad liefde op deze aarde groter maken'. Daar spreekt de Geest, tegen de chaos in: 'We moeten de voorraad liefde op deze aarde groter maken!' Magnificat!

Wij hier die niet met onderdrukking en ontbering te maken hebben, maar wel met corruptie, discriminatie, uitbuiting, wij zouden samen, heel bescheiden, onze hoop kunnen uitzingen in het kleine liedje vol hoop van Judith Herzberg - weer een Joodse stem - over zomer die er genoeg nog is, ook in de winter. Een klein, eigentijds Magnificat. De woorden 'en genoeg' - genoeg zomer, genoeg toekomstmogelijkheid - zijn een antwoord op de realist in ons die niet van hoop wil weten. Als iedereen iedereen op handen draagt, is het uit met alle loodzwaar gezwoeg, en gaan de beloftes van het Magnificat in vervulling. Ik stel voor om, als voorbereiding op kerstmis, dat liedje samen te zingen, tegen de stroom in, en met een blij hart. Een kleine gezongen revolutie. Er is nog genoeg hoop! Gaudete. Verheugt U.

Henk Hillenaar

We lezen: 1 Samuel 2, 1:8 (Het lied van Hanna) en Lukas 1, 39:45 (Het lied van Maria)